

Projekt CISUR – Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji“/„CISUR – Enhancing Judicial Cooperation on the Implementation of the Succession Regulation in Croatia and Slovenia“

Koordinator: Hrvatski pravni centar (HR). Partneri: Mirovni inštitut (SI), Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske (HR), Hrvatska javnobilježnička komora (HR) i Notarska zbornica Slovenije (SI). Suradnik: Vrhovni sud Republike Hrvatske (HR).

Primjena Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji

stručni skup

utorak, 3. prosinca 2019.

Grand Hotel Union, Staklena dvorana

Miklošičeva cesta 1, Ljubljana

BILJEŠKE I ZAKLJUČCI S PANEL DISKUSIJA

Panel-diskusija I: Nasljedna stvar s prekograničnim elementom i uobičajeno boravište

U prvoj Panel-diskusiji raspravljalo se o određivanju nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom te utvrđivanju uobičajenog boravišta u okviru primjene odredaba o nadležnosti te mjerodavnom pravu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju.

Kod utvrđivanja okolnosti od kojih ovisi ocjena o postojanju nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom te posljednjeg uobičajenog boravišta, sudionici rasprave kao prvi izvor informacija navode smrtovnicu, a potom izjave zainteresiranih stranaka. U praksi se naime najčešće na temelju izjava zainteresiranih stranaka zaključuje o postojanju nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom te uobičajenog boravišta. Prema navodima sudionika rasprave, utvrđivanje posljednjeg uobičajenog boravišta ostavitelja posebno je izazovno kod oprečnih navoda nasljednika, ali i kod suglasnih navoda nasljednika usmjerenih da se utvrdi nadležnost i primjeni pravo države članice koje je za njih povoljnije. Stoga, kod utvrđivanja pojma uobičajenog boravišta otvara se prostor zlouporaba nasljednika u smislu davanja izjava i isticanja činjenica u prilog zasnivanja nadležnosti te primjene prava države članice koje bi za njih zbog određenih razloga bilo povoljnije (uzimajući u obzir pravila postupka, poput trajanja i troškova postupka, ili pak pravila materijalnog prava koja povoljnije tretiraju nasljedno pravo bračnog ili izvanbračnog druga, uopće, pitanje postojanja i utvrđivanja izvanbračne zajednice, i sl.).

Raspravljalo se i o kriterijima za utvrđivanje uobičajenog boravišta koji su, među ostalim, sadržani u točki 23. Preambule Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju. Prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta, iz iskustva sudionika rasprave, u obzir se uzima duljina trajanja boravka u državi članici, socijalne veze, mjesto zaposlenja, mjesto gdje se nalazi nekretnina i sl. Češći izvor informacija su nasljednici, a rjeđe stvarna dokazna sredstva.

Kod određivanja nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom, sudionici su raspravljali o odnosu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju i trećih država. Uredba, naime, propisuje dvostruki aspekt načela jedinstva ostavine: primjenu jednog prava bez obzira na prirodu imovine koja je sastavni dio ostavine i bez obzira na mjesto imovine, a istodobno i povezanost prava koje uređuje nasljeđivanje i tijela koje je nadležno za odlučivanje o nasljeđivanju. Izazovne su situacije kada se dio imovine koji čini ostavinu nalazi u trećoj državi, posebice se ističu države nastale raspadom Jugoslavije. U tom slučaju, sudionici rasprave ističu da upozoravaju zainteresirane stranke da i ako budu odlučivali i o imovini koja se nalazi u trećoj državi, da odluka u tom pogledu možda neće moći biti izvršena u toj, trećoj državi.

Osim okolnosti postojanja imovine u trećoj državi, u raspravi su se istakle i izazovne situacije oko utvrđivanja sadržaja prava druge države članice ili pak treće države, a koje bi moglo biti mjerodavno u konkretnom predmetu primjenom Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju. U okviru utvrđivanja sadržaja stranog prava, važna je i aktivnost zainteresiranih stranaka, međutim, treba uzeti i u obzir načelo *iura novit curia* koje vrijedi i za utvrđivanje stranog prava koje kao mjerodavno treba primijeniti.

Istaknuto je i pitanje informiranja građana o mogućnosti izbora mjerodavnog prava koje bi uređivalo nasljeđivanje, i to prilikom sastavljanja oporuka, a kojom prilikom javni bilježnici i odvjetnici u izravnoj komunikaciji sa zainteresiranom strankom/oporučiteljem mogu ostvariti i svoju preventivnu ulogu.

Sudionici rasprave također su istaknuli primjenu pravila Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju o litispendenciji, odnosno pitanje kako će tijelo jedne države članice (posebice one u kojoj leži nekretnina) koje je primilo smrtovnicu znati je li postupak već pokrenut u drugoj državi članici EU-a te je li doneseno rješenje o nasljeđivanju. Osobito se problematizirao slučaj kada se zainteresirane stranke ne odazivaju na poziv za ostavinsku raspravu, a postoji nekretnina u toj državi članici. U tom slučaju, tijelo može samo nagađati da se postupak vodi ili se već proveo u drugoj državi članici.

Zaključci prve panel-diskusije:

1. tijelo koje vodi postupak u okviru Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, kod utvrđivanja svoje nadležnosti te – u načelu – mjerodavnog prava koje bi trebalo primijeniti, trebalo bi uzeti u obzir sve relevantne činjenice i dokazna sredstva kojima se one utvrđuju, a koje predlažu zainteresirane stranke. Posebice kod sumnje na nedopuštena raspolaganja stranaka (protivna prisilnim propisima ili pravilima javnog morala) u cilju formiranja zaključaka o postojanju nadležnosti tijela u odnosnoj državi članici (Hrvatska/Slovenija), tijelo koje vodi postupak moglo bi po službenoj dužnosti utvrditi činjenice koje stranke nisu iznijele i odlučiti da se izvedu dokazi koje stranke nisu predložile. Budući da je u Hrvatskoj vođenje ostavinskih postupaka, različito od Slovenije, povjereno javnim bilježnicima kao povjerenicima suda, u slučaju spora oko postojanja nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom ili utvrđivanja uobičajenog boravišta, odluku o tome bi trebao donijeti sud.
2. potrebno je više informirati građane o tome da sukladno načelu jedinstva ostavine, kod postojanja nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom, tijelo koje vodi ostavinski postupak odlučuje o cjelokupnoj ostavini koja se nalazi u državama članicama, a može odlučivati i o imovini koja se nalazi u trećim državama, ali uz potencijalni rizik: da odluka u tom pogledu možda neće moći biti izvršena u toj trećoj državi.
3. prilikom sastavljanja oporuke te općenito u kontaktu sa zainteresiranim strankama, odvjetnici i javni bilježnici trebali bi savjetovati zainteresirane stranke o mogućnosti izbora mjerodavnog prava u okviru primjene Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju. Informacija odvjetnika – ali i drugih pravnih stručnjaka - mogla bi sadržavati i pravnu ekspertizu u odnosu na sadržaj potencijalnih mjerodavnih prava za nasljeđivanje u konkretnom slučaju, a kako bi zainteresirana stranka mogla donijeti informiranu odluku koje bi pravo u njezinom slučaju bilo za nju najpovoljnije, u granicama mogućnosti izbora mjerodavnog prava koje uspostavlja Uredba. Naravno, odgovornost za izbor mjerodavnog prava je na zainteresiranoj stranci. Prilikom sastavljanja oporuke preporučljivo je unijeti i koje je uobičajeno boravište oporučitelja (iako se ono može promijeniti do trenutka njegove smrti). Ta okolnost može biti korisna u trenutku pokretanja postupka kada bude bilo potrebno utvrditi njegovo uobičajeno boravište.
4. važna je suradnja tijela država članica prilikom vođenja ostavinskih postupaka s prekograničnim elementom, osobito u postupcima u kojima je potrebno primijeniti kao mjerodavno pravo strano pravo. Također, trebalo bi promišljati o uspostavi registra u kojem bi se evidentirali trenutak pokretanja ostavinskog postupka, donošenje rješenja o nasljeđivanju te, među ostalim, je li zatraženo izdavanje Europske potvrde o nasljeđivanju i kad je ona izdana (a što može biti važno zbog roka

važenja Potvrde), kao i druge relevantne okolnosti oko Potvrde (isprava, izmjena, opoziv, obustava učinaka, izdavanje nove Potvrde).

Panel-diskusija II: Europska potvrda o nasljeđivanju

U drugoj Panel-diskusiji raspravljalo se o izdavanju, prijevodu, učincima Europske potvrde o nasljeđivanju, kao i o drugim aspektima vezanim uz Potvrdu u okviru Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju.

Sudionici rasprave istaknuli su kako bi bilo potrebno pojednostaviti obrazac Potvrde, kao i zauzeti stav oko pitanja prijevoda Potvrde koji bi onda vrijedio za sva tijela primjene odnosne države članice (Hrvatske/Slovenije) ili pak tijela na određenom području države članice. Iz iskustava sudionika rasprave proizlazi da je praksa oko zahtjeva za prijevodom različita. Također, raspravljalo se o načelnom stavu da troškovi izdavanja i prijevoda Potvrde ne bi smjeli biti takvi da predstavljaju teret za zainteresiranu stranku, posebice da je odvrćaju od traženja izdavanja i korištenja Potvrde.

Sudionici su raspravljali i o pitanju osoba ovlaštenih zahtijevati izdavanje Europske potvrde o nasljeđivanju. U tom okviru, bilo je mišljenja da vjerovnici ostavine nisu ovlašteni inicirati pokretanje ostavinskih postupaka pa, posljedično, niti zahtijevati izdavanje Potvrde.

Oko pitanja roka važenje ovjerene preslike Europske potvrde o nasljeđivanju sudionici rasprave isticali su da je u pojedinim slučajevima rok od šest mjeseci od trenutka izdavanja Potvrde prekratak, uzimajući u obzir da se vrijeme potrebno za provedbu odgovarajućih registarskih postupaka na temelju Potvrde teško može predvidjeti te da različite okolnosti mogu utjecati na to da se provedba oduži. U tom slučaju, potreba za produljenjem, odnosno izdavanjem nove ovjerene preslike Potvrde predstavlja dodatni napor i trošak stranaka. Dodatna pitanja otvaraju nacionalni propisi (Hrvatske/Slovenije) za primjenu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju koji ne određuju što zainteresirana stranka treba napraviti ako istekne rok važenja ovjerene preslike Potvrde, niti pojedinosti takvog postupka produljenja važenja Potvrde, uključujući i pitanje troška.

Sudionici rasprave isticali su situacije Potvrda izdanih u drugoj državi članici (posebice Njemačkoj) koje ne sadrži opis nekretnine kako to zahtjeva hrvatsko i slovensko pravo kao *lex rei sitae*. U tom okviru raspravljalo se o problemima oko upisa u zemljišne knjige te različitoj praksi koja se do sada javila. Isticalo se mišljenje prema kojem bi i takve Potvrde trebale biti temelj za odgovarajući upis u zemljišne knjige, ako bi se nekretnina mogla

identificirati na temelju (dodatno) podnesene isprave (poput izvotka iz zemljišne knjige) ili pak putem OIB-a, korištenjem oficijelnih ovlasti tijela upisa. Raspravljalo se i o praksi sastavljanja – kao dopuna takve Potvrde – zapisnika javnog bilježnika s točnim opisom nekretnine i drugim podacima, a koja se također javila u takvim situacijama. Ima i razmišljanja da se inzistiranje na zapisniku o posvjedočenju činjenica, ako je na drugi način moguće odrediti nekretninu, ispušta iz vida smisao propisivanja Potvrde, pa i sami ciljevi Uredbe. U tom okviru raspravljalo se i o slovenskoj sudskoj praksi, Odluci Višeg suda u Kopru iz 2019. godine, kojom je zauzet stav da je upis i na temelju takve Potvrde koja ne sadrži točan opis nekretnine dopušten, ako se ona može odrediti daljnjim radnjama zainteresirane stranke ili pak korištenjem oficijelnih ovlasti suda. Raspravljalo se također i o svrsishodnosti i (pozitivnim) učincima pravila prema kojima bi se prijedlozi za upise u zemljišne knjige podnosili (samo) preko javnih bilježnika.

Povezano s odgovarajućim upisima na temelju Potvrde, općenito učincima Potvrde, raspravljalo se o pokušaju određenja definicije Potvrde. Iako Uredba o nasljeđivanju ne sadrži definiciju Potvrde, ona opisuje njezinu dokaznu snagu uz koju vezuje relativnu predmnjevu o istinitosti onoga što je u njoj potvrđeno. Uzimajući u obzir hrvatske i slovenske procesne sustave, sudionici rasprave otvorili su pitanje bi li se Potvrda imala smatrati javnom ispravom te, ovisno o zauzimanju odgovarajućeg stava, bi li se trebao mijenjati hrvatski Zakon o zemljišnim knjigama.

Zaključci druge panel-diskusije:

1. *pro futuro*, bilo bi potrebno pojednostaviti obrazac Potvrde, kao i zauzeti stav oko pitanja prijevoda Potvrde koji bi onda vrijedio za sva tijela primjene odnosne države članice (Hrvatske/Slovenije) ili pak tijela na određenom području države članice.
2. trebalo bi, u iznimnim i opravdanim slučajevima, koristiti mogućnost izdavanja Potvrde s duljim razdobljem važenja od šest mjeseci, a koja je mogućnost propisana i Uredbom (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju. Bilo bi potrebno, također, u hrvatskim i slovenskim propisima za primjenu Uredbe, *pro futuro*, opredijeliti se ili za produljenje važenja ili pak izdavanje nove preslike Potvrde u slučaju isteka razdoblja važenja prethodno izdane, kao i odrediti time nastale troškove.
3. trebalo bi istaknuti da nadležno tijelo izdavanja Potvrde u skladu s Uredbom mora voditi računa o zahtjevima koje propisuje pravo države članice u kojoj se nalazi odgovarajući upisnik, pa tako i u pogledu opisa nekretnine te apelirati na tijela država članica da postupaju u skladu s odredbama Uredbe. Uz to, bilo bi korisno potaknuti i zainteresirane stranke da same (odnosno preko odvjetnika ili javnog bilježnika) ukažu tijelu koje izdaje Potvrdu što je nužno unijeti u sadržaj Potvrde prema pravu države članice registra, a kako bi se upis nekretnine (ili pak druge imovine) uspješno proveo

u državi gdje se ta imovina koja čini ostavinu nalazi. Također, i u ovom okviru je vrlo važna suradnja i razmjena podataka tijela tih dviju država članica. Ako bi ipak bila izdana Potvrda, kako to bilježi praksa, bez točnog opisa nekretnine/druge imovine, trebalo bi optirati za shvaćanje prema kojemu je Potvrda (dovoljan) temelj za odgovarajući upis u zemljišne knjige/upisnike, naravno, pod pretpostavkom da bi se nekretnina/druge imovina mogla identificirati na temelju (dodatno) podnesene isprave (poput izvotka iz zemljišne knjige) uz prijedlog za upis ili pak u izvršavanju oficijelnih ovlasti registarskog tijela (npr., putem OIB-a ostavitelja).

